

گزارش نقد و بررسی
آراء کیهستف لوگزنبرگ
در کتاب قرائت آرای سرهانی قرآن

دکتر محمد علی همتی

دکتر محمد کاظم شاکر

سرشناسه : همتی، محمدعلی، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور : گزارش، نقد و بررسی آراء کریستف لوگزبرگ در کتاب قرائت آرا - سریانی قرآن / محمدعلی همتی، محمد کاظم شاکر.

مشخصات نشر : قم: دانشکده اصول دین، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری : ۲۸۰ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۱۱-۶۸-۶

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت: کتاب حاضر نقدی بر کتاب "The Syro-Aramaic reading of the Koran: a contribution to the decoding of the language of the Koran"

تالیف کریستوف لوگزبرگ است.

موضوع : قرآن - مسائل لغوی

موضوع : لوگزبرگ، کریستوف - نقد و تفسیر

موضوع : Criticism and interpretation - Luxenberg, Christoph

موضوع : Qur'an - Language, Style

موضوع : قرآن - قرائت

موضوع : Qur'an - Readings

موضوع : زبان سریانی جدید

موضوع : Syriac language, Modern

شناسه افزوده : شاکر، محمدکاظم، ۱۳۴۲ -

شناسه افزوده : لوگزبرگ، کریستوف

شناسه افزوده : Luxenberg, Christoph

رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ گ ۴ ۸۸ ۸۲/۲ BP

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۳

شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۲۰۵۳۷

انتشارات دانشکده
اصول الدین

عنوان: گزارش، نقد و بررسی
آراء کبریتفکر لایزال بزرگ در کتاب قرائت آرامی-سریانی قرآن

مؤلفان: دکتر محمد علی همتی، دکتر محمد کاظم ساکر

صفحه آرای و گرافیک: سیدحسین حسینی مجد

سال انتشار: ۱۳۹۵ نوبت چاپ: اول تعداد صفحات: ۲۸۰ صفحه تعداد جلد: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: نینوا / قم ۰۲۵-۳۷۷۳۵۲۱ شابک: ۶-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

مرکز پخش:

❖ انتشارات دانشکده اصول الدین: قم، ۷۵ متری عمار یاسر، خیابان شهید قدوسی،

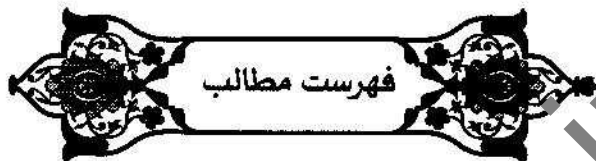
دانشکده اصول الدین

تلفن: ۲۶-۳۷۷۷۳۵۲۵ (۰۲۵)

دورنگار: ۳۷۷۷۳۵۳۸ (۰۲۵). صندوق پستی: ۱۱۵۹-۳۷۱۹۵

نشانی سایت دانشکده اصول الدین <http://www.osool.ac.ir>

mohammadalihemati@gmail.com

پیشگفتار..... ۱۱

فصل اول: مقدمه ۲۱

مقدمه..... ۲۳

۴-۱- اشاره‌ای به زبان‌شناسی و جایگاه کتاب لوگزنبرگ از این منظر..... ۲۵

فصل دوم: مبانی کریستف لوگزنبرگ، تحلیل و بررسی ۳۵

بخش اول: گزارش مختصری از بخش‌های اصلی کتاب..... ۳۷

بخش دوم: تحلیل و بررسی مبانی لوگزنبرگ..... ۴۶

۱-۲- زبان آرامی - سریانی قرآن..... ۴۸

۱-۱-۲. نقد و نظر..... ۴۹

۲-۲- دیدگاه لوگزنبرگ درباره خط عربی..... ۵۶

۱-۲-۲- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ درباره خاستگاه خط عربی..... ۵۷

۳-۲- پیدایش خط و سیرتطور و تحول آن..... ۵۸

۱-۳-۲- خط یونانی..... ۶۰

۲-۳-۲- خط عبری قدیم..... ۶۰

۳-۳-۲- خط مسند..... ۶۱

۴-۳-۲- خط آرامی..... ۶۲

۱-۴-۳-۲- خط عبری مربع..... ۶۵

- ۶۵..... ۲-۴-۳-۲ خط نبطی
- ۶۶..... ۲-۴-۳-۳ خط تدمری
- ۶۷..... ۲-۴-۴-۳ خط سریانی
- ۶۹..... ۲-۴- پیدایش خط عربی
- ۷۳..... ۲-۵- دو دیدگاه درباره اصل خط عربی
- ۷۳..... ۲-۵-۱- دیدگاه اول
- ۷۶..... بررسی روایات دیدگاه اول درباره اصل خط عربی
- ۷۹..... ۲-۵-۲- دیدگاه دوم: نظر دانشمندان جدید و منشاء خط عربی
- ۸۲..... ۲-۵-۱- نقش ام جمال اول (۲۵۰ میلادی)
- ۸۲..... ۲-۵-۲-۱- نکاتی چند در ارتباط با متن
- ۸۳..... ۲-۵-۲-۲- نقش النصاره
- ۸۵..... ۲-۵-۲-۱- نکاتی چند در ارتباط با متن
- ۸۶..... ۲-۵-۲-۳- نقش زبد
- ۸۷..... ۲-۵-۲-۱-۳- نکاتی چند در ارتباط با متن
- ۸۷..... ۲-۵-۲-۴- نقش حران
- ۸۸..... ۲-۵-۲-۵- نقش ام الجمال دوم
- ۹۰..... ۲-۶- تحلیل دیدگاه لوگزنبرگ درباره خط عربی
- ۹۱..... ۲-۷- بررسی دیدگاه لوگزنبرگ درباره مدل بودن خط سریانی برای خط عربی
- ۹۶..... ۲-۸- دیدگاه لوگزنبرگ درباره علائم اعراب و سبعة احرف
- ۹۷..... ۲-۸-۱- بررسی و نقد و نظر
- ۱۰۹..... ۲-۹- دیدگاه لوگزنبرگ درباره الف نصب (أ)
- ۱۱۰..... ۲-۹-۱- نقد و نظر
- ۱۲۲..... ۲-۱۰- دیدگاه لوگزنبرگ درباره کارکرد هاء پایانی کلمه در سریانی و عربی
- ۱۲۳..... ۲-۱۰-۱- نقد و نظر
- ۱۲۶..... ۲-۱۰-۱-۱- بررسی واژه خلیفه

- ۱۲۸..... ۲-۱-۱۰- بررسی واژه ملائکه
- ۱۳۱..... ۲-۱۱- تفسیر پیامبر از قرآن و دیدگاه لوگزنبرگ در این باره
- ۱۳۲..... ۲-۱۱- نقد و نظر
- ۱۳۷..... ۲-۱۲- قربانای آرامی - سریانی یا قرآن عربی
- ۱۴۰..... ۲-۱۲- نقد و بررسی دیدگاه لوگزنبرگ درباره ریخت و معنا شناسی واژه قرآن
- ۱۵۰..... ۲-۱۳- یا (ی) انتهایی کلمه نمایه ای از (ی) سریانی - آرامی (اماله)
- ۱۵۱..... ۲-۱۳- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ درباره اماله
- ۱۵۵..... ۲-۱۴- دیدگاه لوگزنبرگ درباره واژه عیسی
- ۱۵۶..... ۲-۱۴- بررسی و نقد برداشت لوگزنبرگ از واژه عیسی
- ۱۵۸..... ۲-۱۵- دیدگاه لوگزنبرگ درباره مصادر قرآن
- ۱۶۰..... ۲-۱۵- نقد و نظر
- ۱۶۷..... ۲-۱۶- قرآن به زبان قریش است یا نه از کتاب مقدس
- ۱۷۵..... ۲-۱۶- بررسی و نقد فصل یازدهم کتاب لوگزنبرگ
- ۱۷۵..... ۲-۱۶-۱- نقد و بررسی آیه ﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا﴾ [فصلت ۴۴]
- ۱۸۰..... ۲-۱۶-۲- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ از آیات ﴿لَا تَرْكِبُ سَانَكُ﴾ [فیات ۱۸-۱۷]
- ۱۸۴..... ۲-۱۶-۳- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ از آیه ﴿وَلَقَدْ يَسْرَنَ قُرْآنًا﴾ [نمر ۴-۳۲-۲۲-۱۷]
- ۱۸۶..... ۲-۱۶-۴- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ درباره وحی
- ۱۹۰..... ۲-۱۶-۵- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ از واژه یلحدون
- ۱۹۵..... ۲-۱۷- نتیجه گیری

فصل سوم: بررسی و تحلیل روش لوگزنبرگ در رمزگشایی آیات قرآن / ۱۹۷

- ۲۰۰..... ۳-۱- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ درباره آیه ۲۴ سوره مریم
- ۲۰۶..... ۳-۱-۱- نقد و نظر
- ۲۱۷..... ۳-۲- دیدگاه لوگزنبرگ درباره حورعین
- ۲۲۳..... ۳-۲-۱- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ درباره حورعین
- ۲۳۲..... ۳-۳- تحلیل آیات مربوط به دوشیزگان بهشتی

- ۳-۳-۱- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ از آیه ﴿أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ ۲۳۳
- ۳-۳-۴- دیدگاه لوگزنبرگ درباره ﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتٌ﴾ [اصافات ۴۸-۴۹] ۲۳۶
- ۳-۴-۱- بررسی و نقد دیدگاه لوگزنبرگ از آیه ۴۸ و ۴۹ سوره صافات ۲۳۷
- ۳-۵-۵- دیدگاه لوگزنبرگ از آیه ﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرَفِ أَثَرَابٌ﴾ [ص ۵۲] ۲۴۰
- ۳-۵-۱- نقد و نظر ۲۴۰
- ۳-۶- بررسی آیه ﴿فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرَفِ لَمْ يَطْمِئِنَّ...﴾ [الرحمن ۵۶] ۲۴۱
- ۳-۷- دیدگاه لوگزنبرگ درباره آیات ﴿فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ﴾ [الرحمن ۷۲-۷۳-۷۴] ۲۴۲
- ۳-۷-۱- نقد و نظر ۲۴۲
- ۳-۸- دیدگاه لوگزنبرگ درباره آیات ﴿وَفُزِّنَ مَرْفُوعَةٌ. إِنَّا أَنشَأْنَاهُنَّ...﴾ [واقعه ۳۵-۳۶] ۲۴۵
- ۳-۸-۱- نقد و نظر ۲۴۶
- ۳-۹- دیدگاه لوگزنبرگ درباره آیات ﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا حَدَائِقَ...﴾ [نبأ ۳۲-۳۳-۳۴] ۲۴۷
- ۳-۹-۱- نقد و نظر ۲۴۶
- ۳-۱۰- نتیجه گیری ۲۴۸

فصل چهارم: نگاهی به منابع لوگزنبرگ و نتیجه‌گیری/ ۲۵۱

- ۴-۱- نگاه به منابع لوگزنبرگ ۲۵۳
- ۴-۲- نتیجه گیری ۲۵۷
- فهرست منابع ۲۶۱

به نام خداوند جان و خرد
کونین برتر اندیشه برنگداز

قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ
يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ
سُبُلَ السَّلَامِ

پیشگفتار

در زمانی که مغرب زمین در «عصر تاریکی»^(۱) به سر می برد، مشرق عالم شاهد طلوع سراج منیر^(۲) محمد از فراز کوه نور^(۳) در مکه مکرمه بود؛ سرزمینی که پرچمدار بزرگ توحید حضرت ابراهیم خلیل الرحمن در روزگاران گذشته درد عایش از خدا خواسته بود تا آن جارا محل جوشش چشمه نور احمدی قرار دهد.^(۴) ... و سرانجام در طلوع سده هفتم میلادی، این «چشمه نور» در کنار چشمه زمزم، با تولد خویش، نوید بخش تولدی دیگر برای جهان شد؛ چرا که نور محمدی به مکه و یثرب محدود نماند و غرب عالم را نیز تحت الشعاع خود قرارداد. در یک ادیان کلیسائین قرون وسطی بسیار تلاش کردند تا با ابزارهای مختلف این چشمه نور را به عصر جاه تاریک و ضلالت خویش فرو برند، غافل از آن که خداوند اراده کرده بود تا با اتمام نور خویش، این چشمه را به آتشفشانی از نور بدل ساخته و همه جهانیان را از آن بهره مند سازد.^(۵)

1 - Dark Age

۲- ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. وَذَاعِيَ إِلَى اللَّهِ يَأْذِنُهُ وَيَرْجَا مُبِيرًا﴾ (احزاب، ۴۵-۴۶)

۳- جبل النور

۴- ﴿رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

(بقره، ۱۲۹)

۵- ﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَتْلَوْنَهُ ثُمَّ اللَّهُ يَضْطَرُّهُمْ إِلَى نُورِهِ وَاللَّهُ قَوِيٌّ لَدُنُّهُمْ. هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ (توبه، ۳۲-۳۳)

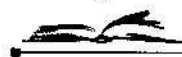
غرب از سده هفتم میلادی تا کنون با اسلام و قرآن مواجهه‌های مختلفی داشته است. در قرون وسطی، جریان اصلی این مواجهه در قالب «مقابله با اسلام» بود. کلیسا به عنوان «نهاد دین» رایج در غرب، پرچم دار این مقابله بود. در این دوره، کلیسا کوشید تا با مشوّه جلوه دادن اسلام و قرآن، جلوی نفوذ و پیشروی اسلام در غرب را بگیرد، اما دیری نپایید که کلیسا خود از سریر قدرت به زیر آمد و قدرت در دست پادشاهان افتاد. از آن پس، جریان اصلی مواجهه با اسلام به دست دولتهای غربی رقم می‌خورد. در این دوره که بیشتر مقارن با دوره انجمن‌آروپایی بود، «نهاد دولت» عهده دار جریان شرق شناسی و اسلام شناسی شد. در این دوره، هدف اصلی اسلام‌پژوهان غربی مقابله با دین اسلام به قصد نابودی آن نبود، بلکه هدف مستشرقان، به طور عمده، شناخت دین اسلام و اعتقادات مسلمانان بود تا از این شناخت در جهت پیشبرد منافع سیاسی - اقتصادی دولتهای غربی استفاده کنند. به عبارتی، در این دوره جریان به این دلیل به اسلام شناسی پرداختند تا با آیین مردمی که بر آنها حکومت می‌کردند آگاهی یابند و این آگاهی به این جهت بود که بهتر بتوانند بر آنها حکومت کنند. بنابراین در این دوره از شدت مقابله با اسلام و قرآن کاسته شد و دولتهای غربی بیشتر منافع زمینی خود را رصد می‌کردند تا مقابله با یک دین آسمانی.

دوره سوم مواجهه غرب با اسلام، دوره‌ای است که مطالعات اسلام شناسی و قرآن پژوهی به صورت عمده در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی غرب استقرار یافت. گرچه برخی از این مراکز کاملاً دولتی بودند و شمار اندکی هم وابسته به کلیسا بودند اما نهاد دانش در اروپا در مسیر استقلال گام برمی داشت و هر چه به جلو می‌رفت، سهم از میزان وابستگی اش از دولت‌ها می‌کاست و هم به سمت جهانی شدن پیش می‌رفت. اندک اندک دین شناسی در دانشگاههای غرب به مثابه یک رشته علمی درآمد که همچون سایر رشته‌ها علاقه مندان خاص خود را از چهار گوشه دنیا جذب می‌کرد. بنابراین، می‌توانیم بگوییم که اسلام شناسی و قرآن پژوهی غربیان پس از آن که در دو دوره طولانی توسط دو نهاد دین و دولت اداره و کنترل می‌شد، از این پس در خانه سومش که «نهاد دانش» بود مستقر شد.

استقرار شرق شناسی به طور عام و اسلام شناسی به طور خاص در «نهاد دانش»، تبعاتی را به دنبال خود آورد که مهم ترین آنها «روشنمند شدن» مطالعات اسلامی در غرب بود. محیط دانشگاه محدودیت‌های محیط‌های قبلی را نداشت. محیط دانشگاه مانند محیط

کلیسا نبود که محدود به جماعتی از دینداران متعصب باشد و نیز مانند محیط وزارت خارجه و سفارتخانه کشورهای غربی نبود در آنها وابستگان فرهنگی و سیاسی دولتهای غربی به عنوان شرق شناس مأمور انجام تحقیقاتی برای دولت هایشان بودند تا از آنها برای حفظ و گسترش منافعشان در کشورهای مستعمره و تحت سلطه استفاده کنند. بلکه محیطی بود که استقلال و آزادی نسبی بر آن حاکم بود، به طوری که افراد، نه خود را وابسته به دولت می دانستند و نه وابسته به کلیسا؛ زیرا دانشگاهها از نظر مالی و اداری عمدتاً نه زیر سلطه کلیسا بودند نه تحت تسلط دولت. علاوه بر این، هم استادان و پژوهشگران و هم دانشجویان و دانشمندان شناختن یا شناساندن دین یا ادیان مورد نظرشان بود. در این میان، استادان دانشجویان مسلمان از کشورهای اسلامی نیز به این مراکز راه یافته بودند و از این رو، امکان داشت که دانشمندان مسیحی احساس کنند که در جاده ای یکطرفه می رانند و می توانند سر طور می خواهند ترک تازی کنند، بلکه باید برای هر حرف خود دلیل و مستند داشته باشند، که در این صورت، به طور قطع توسط همکاران مسلمان خود یا دانشجویان مسلمان به چالش کشیده می شدند. خلاصه آن که، محیط علمی دانشگاه و جو آزاد اندیشی حاکم بر دانشگاهها، اجازه نمی داد که جریان مطالعات اسلامی به سبک های گذشته ادامه پیدا کند و روش و شیوه انسان این مطالعات و تحقیقات، محصول این فضای آکادمیک است. البته هیچ گاه نباید اندیشید که روشمند بودن پژوهشهای اسلام پژوهانه غربیان به معنای درست بودن نتیجه این پژوهشهاست. بلکه روشمند بودن تنها به این معناست که پژوهشگران غربی خود را ملزم به این می دانستند تا آنچه که عرضه می کنند متکی بر روشهای شناخته شده و پذیرفته شده علمی باشد. به طور مثال، اگر بحثی درباره زبان قرآن مطرح می کنند باید مطالب خود را بر اساس آنچه در علم زبان شناسی شناخته شده است مبتنی سازند.

این دوره از خاورشناسی و اسلام پژوهی در غرب از نیمه دوم سده نوزدهم میلادی آغاز شد. تئودور نولدکه^(۱) (۱۸۳۶-۱۹۳۰) خاورشناس بزرگ آلمانی را پدر خاورشناسی نوین دانسته اند. او که متولد ۱۸۳۶ بود در بیست سالگی رساله دکتری خود را به زبان لاتینی، که زبان علمی مسیحیت غرب است، در باب منشأ و جمع و تدوین قرآن نوشت که روایت

آلمانی گسترش یافته این اثر، در سال ۱۸۶۰ تحت عنوان «تاریخ قرآن»^(۱) در گوتینگن^(۲) به چاپ رسید و این اثر با بازنگری و بازنگاری که توسط فردیریش شوالی^(۳) (۱۸۶۳-۱۹۱۹) و دیگران روی آن صورت گرفت به اثری معتبر و معیار در قرآن پژوهی غربی تبدیل شد که اساس اغلب تحقیقات قرآنی در اروپا قرار گرفت. نولدکه که در زبانهای سامی (عربی، سریانی، عبری آرامی و ...) تخصص داشت و با زبانهای دیگر از جمله زبان فارسی نیز به خوبی آشنا بود، در سال ۱۸۶۱ یعنی در ۲۵ سالگی به مقام استادی در دانشگاه گوتینگن در رشته زبانهای سامی و تاریخ اسلام نایل آمد. وی چندین اثر نیز در زمینه ایران و ایرانیان نوشت که از جمله آنها کتابهای «تاریخ ایرانیان و عربها در زمان ساسانیان»^(۴)، «حماسه ملی ایران»^(۵) و «اساس زبانشناسی ایران»^(۶) است. روشمندی وی در امر پژوهش سبب شده که هم در میان اروپاییان و هم در میان مسلمانان از احترام خاصی برخوردار باشد. در استقبال از کتاب تاریخ قرآن نولدکه، اولین کتاب به همین عنوان توسط دانشمند ایرانی، ابو عبد الله زنجانی نوشته شد که در جهان عرب نیز مورد استقبال قرار گرفت، به طوری که با مقدمه هایی از سوی احمد امین، عالم و اندیشمند مصری، و نیز امین رجا به دایرة المعارف اسلامی، در قاهره به چاپ رسید. این کتاب از مآخذ مهم نویسندگان پس از زنجانی در زمینه تاریخ و تحقیقات قرآنی است و کسانی که در این موضوعات آثاری پدید آوردند، بدان کتاب استناد جسته اند.

پس از نولدکه، اسلام شناسان و قرآن پژوهان بزرگ دیگری نیز در غرب ظهور کردند که آثار مهم و تأثیرگذاری از خود به جای گذاشتند که می توان به ایگناس گلدتسیهر^(۷)، رژی بلاشر^(۸)، ریچارد بل^(۹)، جوزف شاخست^(۱۰)، جان ونزبرو^(۱۱) و ویلیام مونتگمری وات^(۱۲) به

1 - Geschichte des Quran

2 - Göttingen

3 - Friedrich Schwally

4 - Geschichte der Perser und Araber zur Zeit der Sasaniden

5 - Das Iranische Nationalepos

6 - Grundriss der Iranischen philologie

7 - Ignac Goldziher

8 - Régis Blachère

9 - Richard Bell

10 - Joseph Schacht

11 - John Wansbrough

12 - William Montgomery Watt

عنوان مهم‌ترین و اثرگذارترین یاد کرد. مارکو شوئلر^(۱)، خاورشناس آلمانی در مقاله‌ای با عنوان «پژوهش‌های قرآنی پس از دوره روشنگری در غرب»^(۲) به توصیف عمده‌ترین آثار قرآن‌پژوهی غربیان در این دوره پرداخته است. البته این مقاله صرفاً گرایش‌های اصلی پژوهش قرآنی نوین و سیر کلی تکوین تحقیقات آکادمیک در این باب را مورد بررسی قرار داده است. به همین منظور، نویسنده بر مبنای ترتیب تاریخی، شخصیت‌های مهم و گرایش‌های عمده قرآن‌پژوهی در غرب را معرفی کرده و برخی آثار اثرگذار در این دوران را شناساند. نویسنده در این مقاله، از افزون بر دویست منبع که شامل مقالات و کتاب‌هایی که به طرّی خاص به قرآن‌پژوهی نوین و روش‌شناسی آن پرداخته‌اند، بهره‌جسته و فهرست کامل کتاب شناختی آنها را در پایان مقاله آورده است.

در دو سده اخیر، با توجه به پیشرفت مباحث مربوط به نقد تاریخی، باستان‌شناسی و زبان‌شناسی در غرب، دین‌پژوهان به تحقیق در مورد وثاقت تاریخی کتابهای ادیان ابراهیمی پرداختند و تلاش کردند تا آن‌ها را تاریخ‌گذاری کنند. بر اثر همین تحقیقات بود که معلوم شد که نوشته‌های موجود از عهد بسیار متأخرتر از آن تاریخ‌هایی هستند که بدان منسوب هستند. به طور مثال، آنچه اکنون به عنوان سفرپیدایش به حضرت موسی منسوب است، در صدها سال پس از دوره موسی نوشته یا نویسی شده است. اینگونه تحقیقات در زمینه کتابهای یهودی-مسیحی، انگیزه‌ای شد تا اسلام‌پژوهان غربی با رویکردی تاریخی به پژوهش‌های خود بپردازند. از این رو، رویکرد تاریخی می‌توان عمده‌ترین رویکرد در قرآن‌پژوهی نوین غربیان دانست. آنها به دنبال آن هستند تا آنچه به عنوان اسلام تاریخی ظهور کرده است بشناسند. آنها می‌خواهند بدانند که آنچه در مورد پیامبر اسلام، پیروان آنها و مخالفان آنها در نوشته‌های مسلمانان آمده است تا چه اندازه متکی به مستندات تاریخی است.

برای تاریخ‌گذاری متون، زبان‌شناسی از ابزارهای بسیار مهم قرآن‌پژوهان غربی است. این دانش از دانش‌هایی است که در دو سده اخیر رشد قابل توجهی در غرب داشته است و

1 - Marco Schüller

۲- این مقاله با ترجمه دکتر سید علی آقایی در شماره ۳۴ مجله هفت آسمان به چاپ رسیده است.

قرآن پژوهان مختلفی چون نولدکه، آرتور جفری^(۱)، توشیهیکو ایزوتسو^(۲) در پژوهش های قرآنی خود از آن بهره برده اند. آرتور جفری با استفاده از این دانش، کتاب «واژه های دخیل در قرآن»^(۳) را نوشت و ایزوتسو نیز به خلق آثاری چون «خدا و انسان در قرآن»^(۴) و «ساختمان معنایی مفاهیم اخلاقی - دینی در قرآن»^(۵) پرداخت. اما در سال ۲۰۰۰ میلادی کتابی با عنوان «قرائت آرامی - سریانی قرآن؛ جستاری در رمزگشایی از زبان قرآن»^(۶) به بازار نشر راه یافت و به دلیل تقارن با حادثه مهم و تاریخی یازده سپتامبر از شهرت فراوان برخوردار گشت که ادعاهای بسیار شگفتی را در مورد زبان قرآن مطرح کرد. این کتاب مدعی شد که بسیاری از واژه ها و عبارات قرآن توسط مسلمانان به صورت درست فهم نشده است و این موارد تنها در پرتو خوانش آنها با توجه به واژه های سریانی شان قابل فهم است. نویسنده کتاب که تمایلی به اظهار نام و سمت علمی نداشت، با نام مستعار کریستف لوگزنبگ^(۷) این اثر خود را منتشر ساخته است. خاتم انجلیکا نیوورث^(۸)، که خود به همراه همکارانش در کار انجام بزرگ ترین طرح تحقیقاتی قرآن در مورد قرآن تحت عنوان «گورپوس کرانیکوم»^(۹) است در مورد کتاب لوگزنبگ می گوید: این کتاب با نظر و پیش داوری نداشت اما پس از حوادث یازده سپتامبر مورد اقبال برخی نشریات علمی قرار گرفت.^(۱۰) به هر حال، بعد از انتشار این کتاب، برخی از پژوهشگران در غرب، اعم از مسلمان و غیر مسلمان به نقد برخی از مواضع کتاب پرداختند که گزارش هایی پراکنده از آنها نیز به زبان فارسی در شبکه جهانی اینترنت و مطبوعات انعکاس یافت. کتاب حاضر به هدف بررسی و نقد دیدگاه های لوگزنبگ در کتاب قرائت آرامی - سریانی قرآن نوشته شده است.

نویسنده این کتاب، جناب آقای دکتر محمدعلی همتی سالهای سال است که

1 - Arthur Jeffrey

2 - Toshihiko Izutsu

3 - The Foreign Vocabulary of the Qur'an

4 - God and Man in the koran

5 - the structure of meaning in Ethico Religious concepts in Quran

6 - Die syro - aramäische Lesart des Koran. Ein Beitrag zur Entschlüsselung der Koransprache

7 - Christoph Luxenberg

8 - Angelika Neuwirth

9 - Corpus Coranicum

با اندیشه‌ای روشن و هدفی نیکو در زمینه قرآن به تحقیق و پژوهش می‌پردازد و اکنون به عنوان عضو هیأت علمی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم افتخار خدمت به ساحت قرآن کریم را دارد. ایشان در این کتاب ضمن گزارش امانت‌مدارانه سخنان و ادعاهای آقای لوگزنبرگ، به نقد و بررسی آنها نیز همت گماشته است. این کتاب، علاوه بر این که شما را با دیدگاه‌های یکی از خاورشناسان در مورد قرآن آگاه می‌کند، به چند و چون برخی از زوایای مباحث زبان‌شناختی و اشتراکات و اختلافات دو زبان عربی و سریانی در برخی تک‌واژه‌ها نیز آشنا می‌سازد که این امر خود می‌تواند مشوق خوبی برای قرآن‌پژوهان عزیز باشد تا با دیدن زبان‌های سامی، به خصوص زبان‌هایی چون سریانی و عبری، خود و جامعه قرآنی را در فهم هر چه به‌تر قرآن کریم یاری رسانند. امید است این گونه پژوهش‌ها که هم‌اکنون در ایران آمارهای نخستین خود را برمی‌دارد، در ادامه با برداشتن گام‌های بلندتر، پا بردارنده‌ها، بل قلّه‌های بااستقامت زبان‌شناختی قرآن کریم نهد و از آن بالا، جهان و انسان را زیباتر از همیشه ببیند و راه‌های صلح و سلامت و آرامش را بهتر بشناسد و بشناساند که آنگاه می‌توان به تحقق وعده «يَهْدِي بِهَا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»^(۱) امید بست.

والسلام

محمد کاظم شاکر

استاد دانشگاه علامه طباطبائی

تیرماه ۱۳۹۹ - شیرشیدی